

REFERAT

22. marts 2021

Møde i Det Særlige Bygningssyn

Torsdag den 18. marts 2021 kl. 10.15-14.15

Skype-møde

Det Særlige Bygningssyn
c/o Slots- og Kulturstyrelsen,
Center for Kulturarv,
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing F.

Mia Kroer Ræbild
Arkitekt Cand. Arch./Sekretær for
Det Særlige Bygningssyn
Dir. 33 74 52 68

Fra Bygningssynet deltog:

Formand Jens Toftgaard, Nicolai Bo Andersen, Jens Andrew Baumann, Thomas Garth-Grüner, Peter Hee, Jens Hendeliowitz, Thina Wallin Jensen (forlod mødet efter pkt. 6.1), Ulla Kjær, Gemma Lalanda (forlod mødet efter pkt. 5.1), Sara Aasted Paarup (forlod mødet efter pkt. 5.1), Frank Allan Rasmussen og Mette Slyngborg.

Afbud fra: Lisbet Wolters.

Fra Slots- og Kulturstyrelsen deltog:

Enhedschef Merete Lind Mikkelsen, arkitekt Julie Fallon, kunsthistoriker Nanna Secher Larsen, arkitekt Louise Ømann, arkitekt Mia Kroer Ræbild (referent).

DAGSORDEN

1. Referat af Det Særlige Bygningssynsmøde den 4. februar 2021

Der var ingen bemærkninger til referatet.

1.1 Habilitet

Intet at bemærke.

2. Meddelelser

2.1 Ny medarbejder

Merete Lind Mikkelsen orienterede om, at Morten Stenak pr. 1. april 2021 er blevet ansat i stillingen som chefkonsulent til ledelsesunderstøttende arbejde, herunder arbejdet med verdensarvs- og planområdet. Endvidere er Lisa Marie Gerdes er blevet ansat til 1. oktober 2021 til at lave udviklings- og formidlingsarbejde.

2.2 Orientering om klagesager

Ingen indkomne eller afgjorte klagesager siden sidst.

3. Lister over byggesager i perioden 5. januar til 15. februar 2021

3.1 Bygningssynet fik den 12. marts 2021 tilsendt svarene på de indkomne spørgsmål til byggesagslisterne. Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten.

3.2 Merete Lind Mikkelsen orienterede kort om byggesagerne vedrørende styrelsen egne bygninger. Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten over egne bygninger.

3.3 Der var ingen yderligere spørgsmål til klagesagslisten.

4. **En styrket indsats for de fredede bygninger**

Cathrine Björk Vindheim gennemgik kort rapporten ”En styrket indsats for de fredede bygninger” som Slots- og Kulturstyrelsen har fået udarbejdet i 2020. Synet drøftede vilkår og eventuelle løsningsmuligheder.

5. **Byggesag**

5.1 **Den Gamle Latinskole, Præstegade 14, Kalundborg Kommune**

(20/12113 forelagt af Julie Fallon)

Det Særlige Bygningssyn finder det særdeles positivt, at kirkeladens indretning og materialeholdning genskabes med udgangspunkt i bygningens oprindelige middelalderlige udtryk, samt at bygningen forsat kan anvendes til et kirkeligt formål.

Det er Bygningssynets holdning, at middelalderlige bygninger skal behandles særdeles nænsomt og generelt ikke tåler store bygningsændringer, uden at de bærende fredningsværdier svækkes. Idet kirkeladen er en ældre bygning med høj signifikans og en lang kulturhistorisk udvikling ser Bygningssynet det som en forudsætning, at der som det første foretages en grundig bygningsarkæologisk og arkivalsk undersøgelse af bygningen. En arkæologisk undersøgelse skal tillige muliggøre, at der i det nye projekt tages størst muligt hensyn til de ældste lag.

Det Særlige Bygningssyn finder endvidere, at muligheden for at placere de ønskede nye funktioner i en nyindretning af stue- og tagetagen skal afdækkes, førend Bygningssynet principielt kan tilslutte sig en tilladelse til kælderudvidelsen.

Synet har i denne indstilling primært forholdt sig til muligheden for at udvide kælderen.

Bygningssynet finder i dette konkrete tilfælde, at udvidelsen af kælderen kan finde sted ud fra følgende betragtninger:

- Der findes allerede en kælder i bygningen, og der er derfor tale om en udvidelse.
- Størstedelen af arealet i kælderniveau har allerede være udgravet ifm. tidligere hårdhændede bygningsarbejder som etablering af kælder, støbt terrændæk, punktfundamenter, nedgravet olietank, afløb mm.
- Den nye kælderydervæg holdes i en afstand fra kirkeladens eksisterende kampestenfundament, så dette ikke berøres. Det er Bygningssynets holdning, at respektafstanden skal forøges, så kælderen ikke umiddelbart opleves som en fuld kælder under kirkeladen.
- Det er Bygningssynets holdning, at åbningen i kælderydervæggen og den udvendige trappe i haven, er det svageste led i projektet. Synet vil dog ikke modsætte sig åbningen, da det er en forudsætning for projektet, men vil betinge sig, at trappe og åbning skjules mest muligt i haven. Enten ved beplantning i haven, ved at trække trappen mest muligt ind mod facaden, og ved evt. at dække åbningen med en trælem, der er et velkendt træk i ældre bygninger eller andet, som vil kunne godkendes af styrelsen.
- Udvidelsen af kælderen muliggør, at hovedrummet genskabes og de nyeste restaureringslag, der ikke forholder sig til fredningsværdierne, reduceres.

Det Særlige Bygningssyn lægger i sin vurdering vægt på, at gravearbejdet skal udføres i fortsat samarbejde med Museum Vestsjælland, da det trods tidligere udgravninger i kirkeladen ikke kan udelukkes, at der findes arkæologiske spor fra før 1500 tallet, idet Kalundborg kirke er helt tilbage fra 1150.

Det Særlige Bygningssyn indstiller, at skitseforslaget videreudvikles og bearbejdes med afsæt i Bygningssynets betragtninger, med henblik på at indhente Slots- og Kulturstyrelsens godkendelse af projektet.

6. Fredningsudvidelse

6.1 Nyboder, Delfingade m.fl., Københavns Kommune

(20/01812 forelagt af Nanna Secher Larsen)

Det Særlige Bygningssyn finder, at Nyboders omgivelser, afgrænset af gaderne: Gernersegade, Borberggade, Haregade, Kronprinsessegade, Suensonsgade, Rigersgade, Østervoldgade, Store Kongensgade og den enetages stok: Sankt Pauls Plads 2 og Sankt Paulsgade 20-34 med tilhørende gade- og gårdrum samt arealet omkring de fire stokke afgrænset af Olfert Fischers Gade, Gammelvagt, Fredericiagade og Borberggade har de arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en udvidelse af den eksisterende fredning af Nyboder.

Nyboder udgør et enestående kulturhistorisk miljø, der er ganske tæt knyttet til Holmen og den danske flåde, som gennem 500 år har haft væsentlig betydning for Københavns udvikling og fysiske udformning. Med sin oprindelse i 1600-tallet rummer Nyboder med omgivelser mange historiske lag, og denne bebyggelse for flådens folk er i dag et umisteligt vidnesbyrd om Danmarks lange historie som søfartsnation. Nyboders omgivende pladser, der bl.a. rummer monumenter for Chr. IV (Nyboders grundlægger) og Admiral Edouard Suenson (der anførte de danske styrker i søkampen ved Helgoland 9. maj 1864), afspejler fysisk området forankring i denne historie. Eidsvolls Plads, nord for Nyboder, er i dag en rest af den åbne plads, kaldet Grønland, der i 1700-tallet bl.a. anvendtes af Landetaten som eksercerplads. Nyboder Plads er centralt placeret i bydelen og indgår i fortællingen om Nyboder som en by i byen, med eksempelvis egne skoler og egen vagt. Et nyere spor i bydelen er i de talrige dækningsgrave, hvis formål var at beskytte den danske flådes mandskab under 2. verdenskrig. Dækningsgravene er således en del af området fortælling, men det vil være tilstrækkeligt for historiefortællingen, at et mindre antal dækningsgrave bevares for eftertiden. Nyboders gaderum, som dækningsgravene ligger i, karakteriseres af de brede gader, hvis uberørte og åbne udtryk understreges af den ensartede og traditionelle befæstning. I kontrast til gaderne står de lukkede og frodigt bevoksede gårdrum mellem stokkene, der gennem århundreder har været anvendt til dyrkning af grøntsager, dyrehold, rekreation og opbevaring.

Bygningssynet finder, at omgivelsernes bærende fredningsværdier ligger i gadernes oprindelige befæstning af chaussésten, bordurkantsten, brosten og kinnekullerender samt i de moderniserede gaslamper, de omgivende pladser med monumenter for Chr. IV og Suenson, der tydeliggør Nyboders grundlæggelse og tætte tilknytning til Holmen, og dækningsgrave. I gårdrummene afgrænset ved stokbebyggelsen, de forbindende endemure og plankeværker knytter de bærende fredningsværdier sig til diversiteten, befæstningen langs stokbebyggelserne og det brede areal i midten med begrønning, lette inddelinger ved

stakitter og beplantning, småskure og samtlige spor efter flådens lange historie på stedet, herunder eksotiske planter hjemtaget fra rejser eksempelvis vinplanter og figentræer. Endelig knytter de bærende fredningsværdier sig til den diskrete detaljering og fint tilpassede traditionelle materialeholdning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man i forbindelse med den fremtidige etapevise bearbejdning af gårdrummene vil søge at bibeholde deres karakter og diversitet. Særligt anbefaler Bygningssynet, at ethvert træk, der henviser til flådehistorien, bevares; det være sig beplantning hentet til Danmark under søfart samt bygninger og bygningsdele, der genkendes fra Holmen. Hermed kan historien leve videre og ved bearbejdning samtidig muliggøre en fremtidig anvendelse.

7. Ophævelse af fredning

7.1 Sankt Peders Kirkeplads 3 og Kirkestræde 3, Næstved Kommune

(20/09231 forelagt af Louise Ømann)

Det Særlige Bygningssyn finder det beklageligt, at dette meget gamle og relativt sjældne sidehus, i dag befinder sig i en sådan tilstand, at det ikke længere er muligt at opretholde fredningsværdierne på en rimelig måde. De aktuelle pladsforhold vanskeliggør en istandsættelse og den langvarige, mangelfulde vedligeholdelse, der skal ses i sammenhæng med den vanskelige funktion og anvendelse af huset, har reduceret mulighederne for at redde denne rest af et sidehus. En affredning skal også ses i lyset af, at der allerede findes godt 70 højstolpebygninger på fredningslisten.

Synet indstiller derfor i dette helt særlige tilfælde, at fredningen af sidehuset ophæves. Synet ser dog gerne, at alt endnu anvendeligt tømmer samt vinduerne bliver overdraget til fagkyndige til mulig genanvendelse.

8. Redegørelse for strategi og tidsplan for nye fredninger

Formand Jens Toftgaard orienterede om det pågående fredningsstrategiarbejde og oplyste, at Bygningssynet vil få en nærmere præsentation af arbejdet til mødet 10. juni 2021. Merete Lind Mikkelsen orienterede om, at styrelsen p.t. arbejder med flere større fredningssager, men at arbejdet vanskeliggøres af corona-restriktioner, som umuliggør besigtigelser. Styrelsen afventer generelt den færdige fredningsstrategi inden der fredes i større stil. Endvidere oplyste Merete Lind Mikkelsen, at man vil tage fat i de indkomne fredningsforslag fra By & Land snarest muligt efter, at fredningsstrategien er på plads, og at de nødvendige besigtigelser vil blive planlagt, så snart corona-restriktionerne lempes.

9. Eventuelt

Frank Allan Rasmussen spurgte til styrelsens generelle holdning til opsætning af hjertestartere på bygningers facader. Merete Lind Mikkelsen svarede, at det er bygningsarbejder at skrue noget fast på en fredet bygning, hvorfor der skal søges om tilladelse hertil. Styrelsen vil indarbejde et afsnit om hjertestartere og tilsvarende i De Faglige Retningslinjer omhandlende Tekniske Installationer.

Endvidere drøftede Bygningssynet, hvorvidt man fremadrettet kan fortsætte møderne med en skype-forbindelse uagtet, at man mødes fysisk. Dette vil give synets medlemmer mulighed for at deltage i mødet, såfremt den lange transporttid til og fra mødet ellers ville forhindre ens deltagelse.

Ligeledes drøftede man muligheden for fremadrettet at tage på flere besigtigelsesture end den p.t. ene årlige todages tur i august/september, hvilket der var tilslutning til, for så vidt det er muligt.